

zadnje smo zapeli še mojo najljubšo: »Zabučale gore, zašumeli lesi, oj, mladost, ti moja, kam odšla si, kje si...?«

Sredi noči so se vsi odpeljali, midva pa sva romala skozi noč...

Dolga, dolga je bila pot in nepozabno lepa, čeprav sta naju spremljala jok in kletev spoznanja, da je svet grd in krut, da je vse več »sluzastih« ljudi, izrodkov človeštva...

Vsa ta žalostna spoznanja je olepšal tvoj nežni objem in tvoj pogum, da se danes tudi za naju začenja nov dan...

Tako sva z roko v roki stopila na prag in gledala rojstvo jutra in novega dne...

Zvezde so ugašale, v drevju je rahlo pel veter, oglasile so se prve ptice, izza nizkega griča je na nebo priplavalo veliko, rdeče sonce...

»Ti si sonce,« so bile tvoje prve besede, ko sva zamaknjena zrla v to čudo narave, ki jo neskončno ljubiva in nosiva v svojih srcih...

Ne išči

Ne išči v meni
več čustev ljubezni,
ker sam si ta čustva zatrl;
ko sem te vdano,
nežno ljubila,
ko sem želela te,
za kanček ljubezni prosila,
si me zavrnil
in brez slovesa odšel.

Zdaj, ko si sam,
ubog in nesrečen,
zdaj, ko je ranjeno
tvoje srce,
spomnil si se
moje ljubezni,
da bi olajšala tvoje gorje.

Rada, o rada bi te ljubila,
rada lajšala tvojo bi bol;
rada, o rada bi pozabila
na leta samote
in svoj prazen dom.
A moje srce
je v bolesti umrlo
in zdaj,
zdaj je prepozno za vse...

JOŽE PETERNELJ

Andraž in Dolinci

(Odlomek)

Štefan si je mel roke, ker se je prav na njegov godovni dan zbralo skupaj toliko Dolincev. Manjkala sta le Andraž in Lukež, ki še nista pomirila jeze od prejšnjega plesa.

Brat Jaka pa se je bolj kislo držal ob peči in videti je bilo, da sta se s Štefanom tudi ta dan že ravsnila zaradi bajte.

Štefan si je ob bratovi pobitosti že v nekoliko razgreti glavi dajal duška. Postavil se je sredi hiše in zavpil na ves glas: »Solo ples za godovnika!« Stopil je do godca in mu zatlačil v žep nekaj denarja.

Harmonika je poskočno zapela, Štefan je pograbil Pavlo, rekoč: »Kdo nam bo ukazoval, da ne smemo plesati zdaj, ko smo mladi, kmalu pa bomo tudi svobodni!«

Zavrtel se je po svoji navadi, da je bil ves prostor njegov. Viža je bila dolga in Štefan je vztrajal. Končno je godec odnehal in Štefan je poskušal priviti Pavlo k sebi, a ta se je smeje branila. Zgrabil jo je in jo dvignil vjsooko pod očrneli leseni strop in navdušeno zaklical: »Naj živijo naša dolinska dekleta, svobodne Poljane in njih junaki!«

V ljudeh v hiši so zavladali mešani občutki. Eni so se mu smejali, drugi pa so menili, da je to predrzno klicanje nesreče v Dolino. Le Hribovc je molčal in z bodljivimi pogledi sledil Štefanu, češ, kaj si predrzne. Poskušal je vstati in se ga lotiti. Štefan pa je zamotovilil v kamro in si spet prilil močnega žganja. Čutil je, da ga to opogumlja in mu daje toliko moči, da bi tudi močnega Jako treščil ven, če bi se mu postavil po robu.

Jaka je mirno sedel ob peči in se pogovarjal z vasovalci, toda godec jih ni pustil sedeti. Harmonika je spet zapela in plesalci so se zavrteli po zatohlem prostoru. Štefan pa je motovilil med njimi in si kar naprej iskal nekoga, s katerim bi se spustil v prepir in si tako sprostil odvečnih moči.

K peči je prisedel stari Davčan, ki ga je tudi rad potegnil, če je le prišel do pijače. Obregnul se je ob Jaka: »Poglej, koliko ljudi si spravi skupaj, ta naš Štefan, na svoj god!«

Jaku se je brž zavilo: »Kaj nergate neumnosti! Dolinci niso prišli zaradi Štefana, ampak zaradi plesa. Niti kozarca vina še ni nikomur dal zato, ker ima god. Vsak si sam kupi pijače od njega in pije. Ga je vam že dal kakšen glaž, da se boste lažje odločili, kdo bo dobil dom? Tisti, ki pri hiši gara, ali tisti, ki prireja zabave za Dolince in se jim prilizuje.«

»Kaj spet začenaš to? Svojo domačijo bom dal tistemu, ki se bo prej oženil in pripeljal k hiši dobro nevesto z doto. Če se bo Štefan pečal le z mestnimi puncami, gotovo ne bo zagospodaril na mojem domu« je pribito dejal ostareli Davčan.

»Oče, ne bodite no smešni. Kako naj dobim nevesto, ko pa ji ne morem ničesar obljubiti. Če ne veste, da sem že pred Lukom rad videl Dolinarjevo Pavlo, vam zdaj povem, da sem predolgo odlašal in čakal na vas in potem je prišel Brezarjev z gruntom in jaz ji še svojih želja nisem mogel izraziti.«

Plesalci so neugnano plesali in nihče se ni menil za Jakovo barantanje z očetom. Toda od nekje je primotovilil Štefan. Nočilo se je že, zato je prinesel petrolejko in jo postavil na peč.

»Kaj, baraba, spet tiščiš v starega! Nobenega barantanja več, drugače bo že danes počilo!« je zatulil in ihtavo zgrabil petrolejko na peči, da bi jo treščil ob tla. »Jaz se bom prvi oženil in bajta z vso ostalo revščino bo moja. To vedita oba in vsi Dolinci naj bodo priče, kdo bo danes zagospodaril na tem domu,« je vpil že nekoliko hripavo in napadalno tiščal v oba.

Plesalci so obstali in začudeno gledali prej tako veselega Štefana. Tako ihtavega ga niso poznali.

Jaka je to pogrelo, vstal je in mu preteče revsnil v obraz: »Ti nikdar, baraba politikantska!«

»Kdo je baraba politikantska?« Jezno je treščil petrolejko ob tla, se pognal v vežo in zdvijal po stopnicah na podstrešje.

Nekateri plesalci so se umaknili iz hiše in odšli domov, drugi pa so vztrajali na plesu in upali, da je to le trenutna bratovska muha. Toda Štefan je imel na podstrešju skrito puško še od propadle Jugoslavije. Že napolnjena je čakala, da se bo začel žirovski upor.

Kakor strela z jasnega se je znašel sredi hiše s puško v roki in zavpil: »Kdo je tu gospodar?«

Ljudje so se kakor mravlje na pogorišču vsuli skozi vrata. Štefan pa je izzivalno pritisnil v Jako. Toda Jaka ni bil reva, ampak starejši soldat kakor Štefan. Zgrabil je Štefana in ga s puško vred potisnil skozi vrata, da je telebnil po kamnitem tlaku in mu puška skoraj padla iz rok.

Toda Štefan se ni dal. Skočil je skozi kuhinjo v kamro in iz kamre Jaku za vrat. Jaka ga je odbil in spet je Štefan nerodno telebnil ob vrata kamre. Tedaj pa je napel puško in v zmedu ustrelil proti Jaku.

Najbolj radovedni Dolinci, ki so še vedno stali pred hišo, so jo od strahu pobrisali proti domu. Ostala sta le petnajstletni Kočerjev Tonček in njegov sošolec Hlevarjev Miklavž.

V hiši so se začeli lomiti stoli. Tonček je stopil do okna, da bi videl, kakšna je videti prava puška, toda skozi steklo je priletel kos noge od stola in ga skoraj zadel v obraz.

Hribovc, ki je bil tudi radoveden, kaj se bo iz tega speklo, je stal nekaj deset metrov od hiše in čakal.

Razjarjena brata sta se tuleč pripodila skozi vrata in z nekimi predmeti v roki začela drug drugega obdelovati do krvi. Toda nihče ni popustil. Sreča za Jaku je bila, da je s silovitim udarcem zbil bratu puško iz rok in jo prelomil na dvoje.

Bilo je že temačno, da mulca, ki sta ju opazovala, nista povsem točno razločila, kaj se dogaja.

Vpitje in pretepanje se je nadaljevalo. Kri je začela rdečiti sneg. Brata nista odnehala. Skozi okno sta ju začela miriti mati in oče. Prav ta pa se je zaklinjal, da bajte ne bo prepisal nikomur.

Štefanu so začele pojenjevati moči in Jaka ga je treščil po snegu navzdol, skočil v vežo in za seboj zapahnil težka hrastova vrata.

Štefan, ves v krvi, se je jezno pobral in na ves glas začel vpiti: »Reve dolinske, ste pobegnile, ne da bi vedele, kdo je tu gospodar. Smrt barabam, ki lomijo naše puntarske puške! Živela Rusija, naši upi in bodočnost! Živela poljanska vstaja in moji sotovariši!«

Hribovc se je tatinsko potegnil v temo in pospešil korak proti domu z grenkim priokusom, da so v Dolini tudi taki, ki držijo s komunisti. Tudi Tonček in Miklavž sta se umaknila, ko je začel Štefan razbijati po vratih in groziti, da bo hišo zažgal.

Ni vztrajal dolgo. Poskušal se je umiriti in že začel kovati nov načrt, kako bo pregnal brata z doma. Pobral je zlomljeno puško, jo skrnil v kozolec med stare vozove in prekril s praprotjo.

Stopil je do Hlevarja h koritu, si umil obraz in jo, neomajen v svoji nameri, mahnil proti meji.

Vso pot proti Mrzlemu vrhu je koval svoj načrt: »Še danes stopim tja v Idrijo in si pripeljem nevesto, da bova končno zagospodarila doma.« Toda bolj ko

je rinil v breg, bolj se mu je hladila glava, z njo pa tudi misel, ki ga je gnala na pot.

Ves upehan je prispel do Jamnika in že zgubljal tisto korajžo, da bi med policijsko uro lezel čez minirano mejo in se še naprej izpostavljaval nevarnosti. Stopil je k Jamniku in se ves pobit usedel na klop ob peči, ne da bi pozdravil, kakor je navada.

»Za božjo voljo, kakšen pa si?« se je začudila Jamnikova, ko ga je videla vsega zabuhlega.

»Kaj je s teboj in to še danes, ko imaš svoj god?«

Štefan je pogledal v tla in mulasto molčal.

»Kaj sta spet z bratom v laseh zaradi bajte?«

»Prav imaš. In tega bo enkrat konec. Ne bom se več pustil metati ven. Prav toliko sem jaz Davčenov, kakor Jaka in pika.«

»Po svoje imaš prav. Samo dom je slab in od tistih nekaj pustih bregov ne bosta mogla oba živeti doma. Enkrat bosta morala narediti konec s temi nesmiselnimi obračuni in se odločiti, kdo bo šel od doma in se priženil drugam.«

»Ja, tebi je lahko, ko so te vzeli sem gor. Kam pa naj se jaz priženim? Najbolje bi bilo, če zagazim tja med mine in konec bo te življenjske morije.«

»Ne bodi no nor. Oženil se boš in se počasi umiril. Ne hodiš več v Idrijo?«

»Še, včasih. Samo, kaj hočem z babo brez premoženja? Če ne dobim doma, sva oba brez nič.«

»Boš večerjo, Štefan, ko si videti tako zdelan?«

»Ne, hvala. Potegnil bi se gor na peč in prespal, če te ne motim.«

»Ti se kar naspí in videl boš, da jutri ne bo tako črn dan, kakor se ti danes zdi.«

Ubogal je, ker ni imel druge izbire.

Naslednji dan se je Štefan sredi dopoldneva pomuleno privlekel domov, nekoliko osramočen stopil skozi vežo v hišo in začudeno obstal.

Obstopili so ga nemški žandarji in ga v hipu uklenili. Na mizi je zagledal zlomljeno puško.

»Prasec, si me ti izdal?« je siknil proti bratu, ki je ves pobit gledal izza mize, kjer so ga pravkar privijali zelenci.

»To ni res. Jaka se od sinoči ni ganil iz hiše,« ga je branila mati.

»Potem pa ta dva mulca, ki stojita tu.«

»Ne vem. Ta dva so pripeljali žandarji in sta bila prej tudi doma.«

»Nekdo izdaja. Kaj pa tisti potuhnjeni Andraž, ki ga ni bilo včeraj na plesu?«

»Samo še enkrat odpri gobec, pa ti še tega zamašimo,« je v slabi slovenščini zagrozil mlajši žandar in mu že velel, da zapusti hišo.

Jaka je pobito molčal in žalostno gledal, kaj se dogaja v njegovem domu.

Žandarji so vzeli seboj tudi oba mulca in vse tri surovo potisnili čez prag.

Štefan se ni dal kar tako. Še je izkoristil čas in zavpil nazaj: »Jaka, če si me ti prijavil, bo krvav vsak sad, ki ga boš pobral z naših bregov, ki me bodo pogoltnili zaradi tvoje požrešnosti.«

Jaku je zabučalo v glavi in noge so mu klecnile. Skoraj ni mogel vstati, da bi pogledal za bratom, ki se je tuleč izgubljal skozi vežo in nato utonil za ovinkom.

Prijemi žandarjev so bili surovi in mlada, še neizkušena Tonček in Miklavž se nista mogla dolgo upirati. Surovost žandarjev ju je začela mehčati in v glavi so se začele porajati svarilne besede župnika, ki so še živo zvenele: »Vojske,

lakote in komunizma obvaruj nas, o gospod!« To sta znala na pamet in med navzkrižnim zasliševanjem sta povedala o Štefanu prav tisto, česar ne bi smela, čeprav nista vedela, da je to nekdo povedal že pred njima. Da je Hribovc stal tisti večer gor v bregu, še pomislila nista.

Štefan se je izmučen znašel v begunjskih zaporih in ni se mu bilo treba dolgo mučiti. Spomin na zaslužnjeno Dolino je kmalu zamrl. Že pri prvih talcih se je s prestreljenim srcem zgrudil v mlako krvi, ki je iz dneva v dan pojila zasneženo begunjsko Drago.

MARJAN PETERNELJ

Iščem

Iščem,
ne najdem,
prosim,
ne dobim,
ponujam,
pa ga ni,
da vzel bi dar
iz mojih dlani!

Zakaj?

Na sivi steni
zakajena slika,
obledel obraz.
A zame
živ spomin,
opomin.
Zakaj mi je dano spoznanje:
ta hip živim, a vem,
čaka me pogin.

Zakaj nisem gora?
Bila je včeraj,
je danes
in bo jutri.
Čas ji ni sodnik.

Zakaj nisem žival?
Ta hip živi
in ne vpraša zakaj.
Da bi bil človek,
ki z delom današnjega dne
rešuje jutrišnji zakaj.

Bregovi

Kruti ste bregovi.
Kapljo za kapljo pili ste kri,
dokler usahnilo ni telo.
Tako sem izgubil očeta in mamó.

Bela cesta vodi v svet.
Vabijo me mesta bogata,
vabi me modro morje,
sinje nebo, lahka krila.
Vabijo lepa dekleta,
njih ogenj v očeh,
veseli nasmeh,
valovi njih prsi.

Taliya odpira vrata svetišča,
milim glasovom strun da prisluhne.
Jočem z Violeto v urah samote,
duhov veličino odkrivam.
Ne maram vas, mesta bogata,
ne maram omame zlagane ljubezni,
mili glasovi, srcu niso lek.
Ko pa ozrem se kdaj po bregovih,
se zdi mi za hip,
da sanjam spet otroške sanje.